

≡ Eesti
≡ Kontsert

**Ilja, Volmer &
ERSO**

admirals

Eesti Kontserdi hooaja peatoetaja

admirals.group

Admirals Group AS

N 7. NOVEMBER 2024 19.00 Pärnu kontserdimaja

R 8. NOVEMBER 2024 19.00 Estonia kontserdisaal

Ilja, Volmer & ERSO

Ivari Ilja klaver

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester

Kontsertmeister **Marta Spārniņa**

Dirigent **Arvo Volmer**

Koostöös Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga

Ludwig van Beethoven (1770–1827)
„Leonore“ avamäng nr 1 op. 138 (1807)

~10'

Benjamin Britten (1913–1976)

Klaverikontsert op. 13 (1938/1945)

~35'

- Tokaata: *Allegro molto e con brio*
- Valss: *Allegretto*
- Eksrompt: *Andante lento*
- Marss: *Allegretto moderato, sempre alla marcia*

VAHEAEG

Ludwig van Beethoven

Sümfoonia nr 7 A-duur op. 92 (1812)

~42'

- *Poco sostenuto – Vivace*
- *Allegretto*
- *Presto*
- *Allegro con brio*

Kuidas kirjutada ooperi avamängu?
Selle ala ekspert, ligi 40 ooperi autor
Gioacchino Rossini pakkus välja
järgmise retsepti:

*„Oota esietenduse eelõhtuni. Miski
ei kannusta inspiratsiooni rohkem
kui tungiv vajadus, ümberkirjutaja
juuresolek, kes ootab sult tööd või
stressis impressaario, kes katkub
juukseid peast.“*

Kardinaalselt erinevalt lähenes
samale ülesandele Rossini
kaasaegne **Ludwig van Beethoven**,
kes pühendas oma ainsa ooperi
„Fidelio“ loomisele kümme
aastat ning kirjutas sellele
koguni neli avamängu. Leonard
Bernstein on „Fideliot“ nimetanud
„üheks tema võimsaimaks
teoseks [...], auväärseimaks
kogu ooperiliteratuuris, ajatuks
monumendiks armastusele, elule
ja vabadusele [...], poliitiliseks
manifestiks türannia ja rõhumise
vastu, hümniks abielu ilule
ja pühadusele ning ülevaks
kinnituseks usust Jumalasse kui
kõrgeimasse jõuallikasse“. Sellest
kirjeldusest aimub, et „Fidelio“
polnud Beethoveni jaoks pelgalt
lavalugu, vaid muusikasse pandud
elufilosoofia, mille pikaajalisest
vormimisest ja viimistlemisest
kõnelevad enam kui 250 lehekülge
visandeid. Kui helilooja usaldas elu
lõpul ooperi käsikirja oma sõbra ja
biograafi Anton Schindleri kätte,
olevat ta lausunud: „Kõigist mu

lastest põhjustas just see mulle
suurimaid sünnivalusid ja tõi kõige
rohkem kurbust ning on seetõttu
mulle ka kõige kallim.“

1805. aasta novembris Viinis
esietendunud „Fidelio“ (algse
pealkirjaga „Leonore“) lavatee
oli okkiline – ebaedu saatis nii
algversiooni kui ka 1806. aasta
teist versiooni; alles 1814. aastal
valminud kolmas redaktsioon
pälvis publiku soosingu. Igale
versioonile lõi Beethoven erineva
avamängu, lisaks veel ühe lavastuse
jaoks Prahas (1807), mis paraku ei
toimunud. Kõnealune avamäng jäigi
autori eluajal ette kandmata ja nägi
trükivalgust alles kümme aastat
pärast helilooja surma, kui kirjastaja
Tobias Haslinger üllitas selle
pealkirja all **„Leonore“ avamäng
nr 1 op. 138**, pidades kronoloogilises
järjestuses kolmandat avamängu
eksklikult autori kõige varasemaks
ooperi eelmänguks. Võrreldes
dramaatiliselt intensiivsete ja
sümfoonilise poeemi mõõtu
eelnevate versioonidega („Leonore“
avamäng nr 2 op. 72 ja „Leonore“
avamäng nr 3 op. 72a) on „Leonore“
avamäng nr 1 lühem ja kompaktsem,
peegeldades helilooja otsinguid
leida oma ooperile ideaalne
eesriideavaja. Veelgi suurema
kontsentreerituse saavutas
Beethoven viimases avamängus
(„Fidelio“ avamäng op. 72b), mida
nüüdsel ajal traditsiooniliselt tema
ooperi eel mängitakse.

Kui Beethoveni ooperilooming piirdus „Fidelioga“, siis sümfooniaid (arvult üheksa) lõi ta kogu loometee vältel, kirjutades end oma tunnusžanri kaudu kõigi aegade suurimate sümfooniameistrite hulka. **Seitsmes sümfoonia A-duur op. 92** (1811–1812), mida helilooja ise nimetas „oma viletsa talendi üheks kõige õnnelikumaks tulemuseks“, tuli esiettekandele Viini ülikooli saalis 8. detsembril 1813 heategevusüritusel haavatud sõdurite toetuseks, kes olid võidelnud Hanau lahingus napoleonliku Prantsusmaa vastu. Dirigendipuldis seisis autor ning esinejatena astusid üles mitmed tuntud muusikud, nagu Antonio Salieri, Louis Spohr, Ignaz Moscheles, Giacomo Meyerbeer ja Johann Nepomuk Hummel. Kuigi selle õhtu menutükiks oli kahtlemata Beethoveni orkestriteos „Wellingtoni võit“, võeti ka 7. sümfoonia hästi vastu ning teine osa (*allegretto*) tuli kordamisele.

Teose avab ebaharilikult ulatuslik sissejuhatus (62 takti), mis võiks moodustada juba omaette osa. Kõige tuntumaks on saanud 7. sümfoonia teine osa – see oli nii populaarne, et Beethoveni eluajal tavatseti sellega asendada tema teiste sümfooniate aeglasid osi ja hiljem on seda esitatud ka iseseisva palana. Sümfoonia tormakas finaali, mida inglise muusikateadlane Donald Tovey on iseloomustanud väljendiga „bacchosliku pöörasuse

triumf“, andis tollal põhjust spekulatsioonideks, et helilooja oli seda osa kirjutades purjus. Vastukaaluks sellele arvamusele väitis prantsuse kirjanik ja Beethoveni biograaf Romain Rolland: „See on tõepoolest joobnud mehe teos, ent seesuguse, kes on joovastunud poeesiast ja geniaalsusest.“

Väga oluliseks elemendiks on selles sümfoonias rütm, millest tulenevalt nimetas Richard Wagner teost „tantsu apoteoosiks“. Seitsmendat sümfooniat iseloomustab kokkuvõttes ehk kõige kujukamalt Romain Rollandi ütlus: „Kusagil mujal ei leia me seda vägevast julgusest ja vabadusest nii palju kui sümfoonias A-duur. See on nagu üleilmliku energia meeletu väljapääs, kui pole enam mõistuslikku vaoshoitud sihti: see möllab oma lõbuks, nagu üle kallaste tõusnud jõgi kõik üle ujutab.“

20. sajandil süttis briti muusikataevas uus särav täht, milletaolist polnud nähtud juba mitu sajandit. **Benjamin Britten** lõi meistriteoseid pea kõigis žanrides, andes neile uue tähenduse: ooper polnud enam sama pärast tema „Peter Grimesi“, „Sõjareekviemi“ defineeris uuesti reekviemi mõiste ning helilooja erakordne anne valida luuletekste ja neid muusikasse panna kujundasid vokaaltsüklite arengut kuni 20. sajandi lõpuni. Tähelepanuväärne on ka tema

pedagoogilise suunitlusega „Teejuht noortele orkestri juurde“, mis toob kunstmuusika kergesti mõistetaval ja vaimukal viisil noorte muusikasõpradeni.

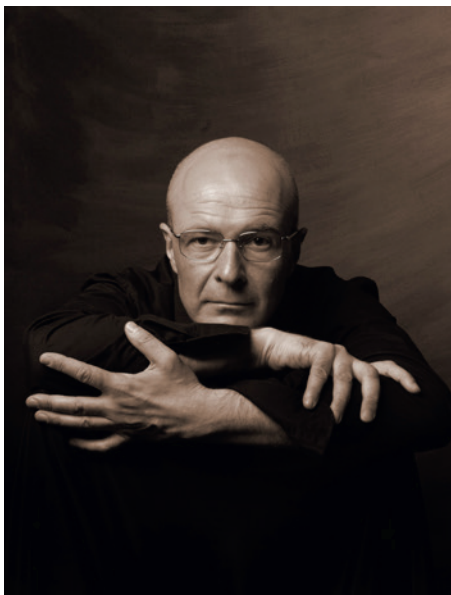
Hiilgava heliloojakarjääri kõrval tegi Britten endale nime ka dirigendi ja sädeleva mängutehnikaga pianistina. 24-aastaselt sai ta auväärselt tellimuse kirjutada klaverikontsert BBC Promsile. Noor muusik nägi selles suurepärasel võimalusel end nii helilooja kui ka interpreedina esitleda ning visandas kuue kuuga **klaverikontserdi op. 13**, mis kõlas esiettekandes 18. augustil 1938 Londonis BBC sümfooniaorkestri poolt, klaveril autor ja dirigendipuldis Sir Henry Wood.

„See kõlab kindlasti piisavalt „populaarselt“ ja tundub, et inimestele meeldib see üsna hästi,“ tähendas helilooja esiettekande eel. Ometi äratas kuuldu publiku ja kriitikute seas vastakaid arvamusi, mida ajendasid nii kontserdi tavatu ülesehitus (traditsioonilise kolmeosalise struktuuri asemel süidile omaste pealkirjadega neljaosaline ülesehitus) kui ka julge muusikaline keel, milles segunesid erinevad stiilielemendid. Teost tutvustavas kavalehes märkis Britten, et kontsert on „loodud kavatsusega kasutada ära klaveri eripalgelisi olulisi omadusi, nagu selle tohutu ulatus, löökpillilikud võimalused

ja sobivus figuratsioonideks; niisiis pole see mingil juhul sümfoonia klaveriga, pigem bravuurkontsert orkestri saatel“. Nooruslikust energiast pakatav ja säravalt virtuoosne avaosa („Tokaata“) loob teosest tõepoolest esmamulje kui bravuurkontserdist, ent järgnevates osades kerkivad sädeleva pinna alt välja tumedamad allhoovused, meenutades, et teos on loodud ajal, kui Euroopa kohale kogunesid sõjapilved. 1945. aastal pöördus helilooja kontserdi juurde tagasi ja asendas kolmanda osa („Retsitatiiv ja aaria“) „Ekpromptiga“ – sel kujul mängitakse teost enamasti ka nüüdsel ajal, kaasarnvatud tänasel kontserdil.

Klaverikontserdi pühenduse pälvis Britteni hea sõber, helilooja Lennox Berkeley.

Evelin Kõrvits

Ivari Ilja
Foto: Elena Martynyuk

Ivari Ilja, kelle mängu on briti ajaleht The Financial Times iseloomustanud väljendiga „rare magic“ („harukordne maagia“), on silmapaistev eesti kontsertpianist.

Oma esimese soolokontserdi andis ta 1979. aastal Estonia kontserdisaalis ning hiljem on tema esinemised jõudnud kuulajateni üle Euroopa, samuti Aasias ja Ameerika mandril. Ta on solistina üles astunud paljude orkestrite ees: ERSO, Vanemuise orkester, Moskva Riiklik Sümfooniaorkester, Vaasa, Oulu, Kotka ja Uppsala linnaorkestrid, Põhjamaade Sümfooniaorkester, Delaware'i Sümfooniaorkester, Peterburi Filharmoonia Akadeemiline

Sümfooniaorkester jpt. Kõige enam on Ivari Ilja esinenud Arvo Volmeri taktikepi all, osalenud solistina ERSO välisreisidel ja sümfooniakontsertidel Eestis. Lisaks on ta teinud koostööd paljude dirigentidega kodu- ja välismaal, nende seas Eri Klas, Vello Pähn, Veronika Dudarova, Paul Mägi, Theodore Kuchar, Olari Elts, Jüri Alperen, Stephen Gunzenhauser, Peeter Lilje, Dimitris Botinis, Hannu Norjanen, Roman Matsov, Leo Krämer ja Urs Schneider.

Ivari Ilja repertuaar keskendub eelkõige romantismiajastu heliloojatele, eriti Chopinile, Brahmsile ja Schumannile, kuid selles on aukohal ka Mozarti, Prokofjevi, Penderেকে ja Britteni teosed. Ta on tuline eesti heliloojate Eduard Tubina ja Tõnu Kõrvitsa loominguga austaja ja esitaja.

Eduka ja hinnatud ansamblistina on Ivari Ilja olnud lavapartner mitmele maailmakuulsale lauljale, nagu Irina Arhipova (aastatel 1980–1994), aastast 1996 Maria Gulegina ja Elena Zarembo ning aastast 2003 Dmitri Hvorostovski. Esinemised nendega on viinud ta paljudele maailma mainekatele kontserdilavadele: Milano La Scala, Londoni Wigmore Hall, Queen Elizabeth Hall ja Barbican Hall, Moskva Suur teater ja konservatooriumi Suur saal, Peterburi Filharmoonia Suur saal, Hamburgi Riigiooper, Viini Riigiooper ja Muusikaühing, Berliini Saksa Oper, Salzburgi Mozarteum, Tōkyō

Suntory Hall, New Yorgi Carnegie Hall ja Lincoln Center, Washingtoni Kennedy Center jne. Eesti lauljatest on Ivari Ilja kõige enam koostööd teinud sopranite Margarita Voitešo ja Pille Lille, tenor Juhan Tralla ja bariton Taimo Toomastiga.

Ivari Ilja on salvestanud Chopini muusikat Poola Raadiole ning osalenud paljudel salvestustel erinevatele maailma plaadifirmadele. Viimaseks oluliseks tööks on pisut üle aasta tagasi Estonian Record Productionsi väljaantud CD „To the North“ eesti heliloojate loomingust.

2001. aastal tunnustati Ivari Ilja tegevust Eesti Vabariigi kultuuripreemiaga ning 2006. aastal Eesti Muusikanõukogu aastapreemiaga. 2009. aastal pälvis ta Eduard Tubina medali.

Ivari Ilja on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia klaveriprofessor ning alates 2017. aastast rektor. Mitmed tema õpilased on saavutanud väarikaid auhinnalisi kohti rahvusvahelistel pianistide konkurssidel ning on omandanud kindla koha nii Eesti kui ka rahvusvahelises kontserdielus.

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester (ERSO) on elav ja mitmekülgne orkester, kes püüdleb alati tipptaseme poole. Eesti vanimal ja mainekaimal regulaarselt tegutseval sümfooniaorkestril täitub sel

hooajal 98. tegevusaasta. ERSO ajalugu ulatub aastasse 1926 ning sarnaselt paljude omataolistega maailmas on see seotud rahvusliku ringhäälingu sünni ja arenguga. Alates hooajast 2020/2021 on enam kui 100-liikmelise orkestri peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts. Neeme Järvi jätkab koostööd ERSOga eluaegse aupeadirigendina, orkestri kunstiline nõustaja on Paavo Järvi, varasemad peadirigendid on olnud Olav Roots, Paul Karp, Roman Matsov, Neeme Järvi, Peeter Lilje, Leo Krämer, Arvo Volmer, Nikolai Aleksejev ja taas Neeme Järvi.

ERSO on käinud arvukatel turneedel ning osalenud mainekatel rahvusvahelistel muusikafestivalidel. 2023. aasta mais toimus orkestri esimene kontserdireis Suurbritanniasse, kus kahe nädala jooksul anti 11 kontserti. 2022. aastal esineti Olari Eltsi juhatusel Nürnbergis, Münchenis ja Pariisis. 2021. aasta novembri lõpus osalesid ERSO ja Elts Poolas rahvusvahelisel Kesk- ja Ida-Euroopa muusikafestivalil Eufonie. 2019. aastal avasid ERSO ja Neeme Järvi Prantsuse Raadio maineka Montpellier' muusikafestivali ning orkester käis Kesk-Euroopa turneel, kus Neeme Järvi juhatusel esineti Viini Musikvereini kuldses saalis, Linzi Brucknerhausi suures saalis, Praha Rudolfinumi Dvořáki saalis ja Bregenzi Bodensee saalis ning Mihhail Gerts'i juhatusel Saksamaal Erlangenis ja Viersenis.

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Foto: Tiit Mõtus

Veel on esinetud sellistel maailmalavadel, nagu Berliini Konzerthaus, New Yorgi Avery Fisher Hall (praeguse nimetusega David Geffen Hall), Peterburi Filharmoonia suur saal ja Maria Teatri kontserdisaal, Kölni Filharmoonia, Helsingi Musiikkitalo, Stockholmi Berwaldhallen jt.

ERSO plaadistuste kõrget kvaliteeti on esile tõstetud mainekates klassikalise muusika ajakirjades ning sellega on kaasnenud mitmed tunnustused, millest olulisim on Eesti esimene Grammy (2004, dirigent Paavo Järvi), värskemad aga aasta klassikaalbumi tiitel 2020. aastal Eesti muusikaauhindade jagamisel Elleri sümfooniliste poeemide teise plaadi eest (dirigent Olari Elts) ning Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia

ERSO-le ja Olari Eltsile seniste Elleri muusika salvestiste eest. Suurepärane koostöö on ERSO-l selliste mainekate plaadifirmadega, nagu Chandos, BIS, Onyx, samuti Ondine, ERP jt.

Lisaks kohalikele raadio- ja telekanalitele on ERSO kontserte üle kandnud Mezzo ja medici.tv ning EBU vahendusel on need jõudnud paljudesse Euroopa raadiojaamadesse. 2020. aastal alustas tegevust ERSO TV (erso.tv), kus saab vaadata kõiki orkestri *live*-kontserte ning juba toimunud esinemisi.

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

I viiul

Marta Spärniņa
Marge Uus
Hanna-Liis Nahkur
Kätlin Ivask
Kirti-Kai Loorand
Astrid Muhel
Liis-Helena Väljamäe
Tõnis Pajupuu
Piret Sandberg
Kaiu Talve
Andrus Tork
Danae Taamal

II viiul

Mari-Katrina Suss
Kristel Kiik
Miina Laanesaar
Maiu Mägi
Kristjan Nõlvak
Toomas Hendrik Ellervee
Maaren Vihermäe
Anete Ainsaar
Helen Västrik
Eva-Maarja Forslund

Viola

Liina Žigurs
Helena Altmanis
Mall Help
Kaja Kiho
Sandra Klimaitė
Juhan Palm-Peipman
Liisi Rusnak
Mairit Mitt-Bronikowska

Tšello

Indrek Leivategija
Seulki Lee
Riina Erin
Tõnu Jõesaar
Katrín Oja
Levi-Danel Mägila

Kontrabass

Mati Lukk
Xiaonan Nie
Madis Jürgens
Ants Önnis
Flööti
Mihkel Peäske
Linda Vood

Oboe

Guido Gualandi
Tõnis Traksmann

Klarnet

Jose Carlos Dominguez Almela
Meelis Vind

Fagott

Jakob Peäske
Kaido Suss

Metsasarv

Kalle Koppel
Artur Reinpõld
Nikita Matsuk
Kalervo Kulmala

Trompet

Indrek Vau
Erki Möller

Tromboon

Andres Kontus
Peeter Margus
Johannes Kiik

Tuuba

Madis Vilgats

Timpanid

Maarja Nuut

Löökpillid

Terje Terasmaa
Lauri Metsvahi
Gertrud Leopard

Harf

Sara Siria D'Amico

Arvo Volmer on tunnustatud ooperi- ja orkestridirigent, keda seob pikaajaline koostöö mitmete maailma sümfooniaorkestrite ja ooperiteatritega ning kelle loometeed illustreerivad arvukad hinnatud plaadistused. Volmeri dirigenditee sai alguse 1980. aastate keskel koostööst kahe tema jaoks väga oluliseks kujunenud Eesti muusikakollektiiviga: Rahvusoper Estonia (1985) ja ERSO (1987). Tema rahvusvahelisele karjäärile pani aga aluse edukas esinemine rahvusvahelisel Nikolai Malko nimelisel noorte dirigentide konkursil Kopenhaagenis (1989). Samal aastal sai Volmerist ERSO dirigent, aastail 1993–2001 oli ta ERSO peadirigent ja kunstiline juht. Selle koostöö läbivaks jooneks kujunes Eduard Tubina sümfoonilise muusika ettekandmine ja plaadistamine (Alba Records), mida pärjati Eesti Vabariigi kultuuripreemiaga (2002). Aastail 1994–2005 oli ta Oulu Linnaorkestri (praegune Oulu Sinfonia) peadirigent ja 2004–2012 Rahvusoper Estonia kunstiline juht ja peadirigent ning taas alates 2019. aasta sügisest. Oulu Linnaorkestriga plaadistas ta Leevi Madetoja kogu orkestriloomingu (Alba Records), RO Estonia koori, orkestri ja tütarlastekooriga Ellerhein Cyrillus Kreegi reekviemi. Koostööd Estoniaga kroonivad Erkki-Sven Tüüri ooperi

Arvo Volmer
Foto: Rasmus Jurkatam

„Wallenberg“ lavaletoomine – see tõi kogu lavastusmeeskonnale ja heliloojale riikliku kultuuripreemia (2007) – ja plaadistamine (ERP). Wagneri ooperite „Tristan ja Isolde“ ning „Parsifal“ ettekandmist tunnustati vastavalt Eesti teatri aastaauhinna (2008) ja Eesti Vabariigi kultuuripreemiaga (2011). Lisaks on Volmer pälvinud Valgetähe IV klassi teenetemärgi (2002) ja Eesti Muusikanõukogu interpretatsioonipreemia (2021). Ta on Eesti teatri aastaauhindade muusikaauhinna laureaat 2024 Wagneri ooperi „Lohengrin“ ning Debussy ooperi „Pelléas ja Mélisande“ muusikalise teostuse eest.

Aastail 2004–2013 oli Arvo Volmer Adelaide'i sümfooniaorkestri muusikajuht ja peadirigent, praegu samas orkestri peaküalisdirigent ja kunstiline nõustaja. Seda taaskord viljakat peadirigendiaega jääb meenutama Sibeliuse kõigi sümfooniade plaadistus (ABC Classics), samuti Mahleri kõigi sümfooniade ettekanded.

Aastatel 2014–2020 oli Arvo Volmer Põhja-Itaalias Bolzano ja Trento Haydni Orkestri (Orchestra Haydn di Bolzano e Trento) peadirigent. Lisaks kõigile olulisematele Soome ja Skandinaavia orkestritele on Arvo Volmer juhatanud BBC Filharmoonikuid, Birminghami Sümfooniaorkestrit, Berliini Ringhäälingu Sümfooniaorkestrit, Hamburgi NDR-sümfooniaorkestrit, muuhulgas orkestri turneel Lõuna-Ameerikas, Stuttgardi Filharmoonikuid, Prantsuse Raadio Filharmooniaorkestrit, Prantsuse Rahvusorkestrit, São Paulo Riiklikku Sümfooniaorkestrit jt. Ta on töötanud ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkestriga ning tegutsenud samas õppejõuna.

Arvo Volmer on õppinud dirigeerimist Tallinna Riiklikus Konservatooriumis (praegune Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia) professorite Olev Oja ja Roman Matsovi juhendamisel (1980–1985) ning Peterburi konservatooriumis prof Ravil Martõnovi juhendamisel (1985–1990). Lisaks on ta täiendanud end USAs Helmuth Rillingi meistrkursustel.

Eesti Kontsert: produtsent Tuuli Metsoja, assistent Kaisa Kroon

≡ Eesti
≡ Kontsert

SCHÖNBERG 150

Ludensemble

Kärt Ruubel klaver • **Karolina Aavik** klaver • **Kaija Lukas** viiul
Sandra Klimaitė vioola • **Theodor Sink** tšello • **Tamar Nugis** bariton, RO Estonia
Dirigent **Kaspar Mänd**

Arnold Schönberg.
Kolm pala klaverile op. 11; Fantaasia viiulile ja klaverile op. 47; Kaks laulu op. 1
Kuus pala klaverile neljal käel; „Ood Napoleonile“ op. 4

K 20. NOVEMBER 19.00
Estonia kontserdisaal

eestikontsert.ee

≡ Eesti
≡ Kontsert

Saksa barokkreekviem

Ansambel Vox Luminis, Belgia
Kunstiline juht **Lionel Meunier**

L 23. NOVEMBER 19.00
Estonia kontserdisaal

eestikontsert.ee

E · R · · O

HOOAJA
PEATOETAJA

admirals

LIVIKO
— anno 1898 —

AUTOPARTNER

OLEREX

 Jazz
pesulad

SORAINEN

SELVER
Hea mõte

/eestikontsert

/eesti_kontsert

eestikontsert.ee